

Ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας σχετικά με τις προτάσεις που κατέθεσε προς διαβούλευση η Υπουργός Παιδείας

Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης

Ρέθυμνο, 3 Νοεμβρίου 2010

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης στη Γενική Συνέλευσή του στις 3.11.2010 συζήτησε τις προτάσεις που κατέθεσε προς διαβούλευση η Υπουργός Παιδείας σχετικά με το Δημόσιο Πανεπιστήμιο.

Τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η συνολική φιλοσοφία του προτεινόμενου προς διαβούλευση κειμένου, αν και οι συντάκτες του επικαλούνται τις αρχές του Διαφωτισμού και του ορθού λόγου, διαπνέεται ωστόσο σε κομβικά της σημεία από ένα εντελώς αντίθετο πνεύμα.

Το Πανεπιστήμιο στην Ευρώπη, στην ιστορική του πορεία, εδώ και αιώνες, έχει κατακτήσει θεσμικά το δικαίωμά του να λειτουργεί προστατευμένο από κάθε εξουσία, είτε αυτή έχει τη μορφή του κράτους, είτε του χρήματος-αγοράς. Μάλιστα, μέσα στο πανεπιστήμιο οι επιστήμονες και οι ερευνητές μπορούν να επιτελέσουν το έργο τους, αν και εφόσον τους εξασφαλίζεται απολύτως η απροϋπόθετη ελευθερία να ερευνούν απερίσπαστοι, να διδάσκουν και να ανακοινώνουν τις επιστημονικές τους απόψεις.

Τα παραπάνω, τα οποία κατοχυρώνονται ρητά από το Σύνταγμα της Ελλάδας (άρθρο 16, παρ. 1 και 5), τίθενται όλα υπό διακύβευση μέσα από την υποβάθμιση των σχέσεων των ΑΕΙ με την πολιτεία, τη ριζική αναδιαμόρφωση της ακαδημαϊκής και διοικητικής δομής τους και τις γενικότερες ρυθμίσεις που προβλέπουν οι κυβερνητικές προτάσεις, δεδομένου ότι αυτές άμεσα ή έμμεσα κατατείνουν στην πλειονότητά τους σε διαφορετική προοπτική.

Οι προτάσεις της κυβέρνησης αναιρούν την πλήρη αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ, θέτοντάς την υπό τον έλεγχο ενός «Συμβουλίου του Ιδρύματος» ασαφούς σύνθεσης. Στο Συμβούλιο αυτό θα μετέχουν πρόσωπα, τα οποία αφενός μεν θα προέρχονται από χώρους εκτός του συγκεκριμένου Ιδρύματος, αφετέρου δε η υποψηφιότητά τους θα αναδεικνύεται με διαβλητές διαδικασίες. Οι κυβερνητικές προτάσεις εισάγουν την καινοφανή στον ακαδημαϊκό χώρο και νομικά έωλη έννοια της «σημαντικής προσωπικότητας που έχει διακριθεί σε διάφορους τομείς της επιστήμης, των γραμμάτων, των τεχνών και της ευρύτερης κοινωνίας».

Πουθενά δεν αποσαφηνίζεται το ποιοι, από ποιους και με ποια κριτήρια θα θεωρηθούν άυριο κάπιοι συμπολίτες μας ως «σημαντικές προσωπικότητες», που θα αναλάβουν τις εξόχως σημαντικές για τη διοίκηση και πορεία των ΑΕΙ θέσεις των μελών των «Συμβουλίων των Ιδρυμάτων». Η παραπάνω πρόταση ελέγχεται ακόμη περισσότερο ως προς τη συνταγματικότητά της και τον παρεμβατικό της χαρακτήρα, αν ληφθεί υπόψη ότι στο «Συμβούλιο του Ιδρύματος» ανήκει η αρμοδιότητα της εκλογής του Πρύτανη της Συγκλήτου, στον οποίο ανατίθεται η ευθύνη της ακαδημαϊκής διοίκησης του ΑΕΙ. Ως εκ τούτου δεν παρέχονται τα αναγκαία εχέγγυα ότι η παρουσία των «σημαντικών προσωπικοτήτων» δεν θα καταστεί ο Δούρειος Ίππος που θα επιτρέπει στους εκάστοτε κυβερνώντες, στους ιδεολογικούς μηχανισμούς και στα ποικίλα οικονομικά και πολιτικά κέντρα να παρεμβαίνουν όχι μόνο στα διοικητικά ζητήματα των ΑΕΙ, αλλά και στην ίδια την ακαδημαϊκή τους ζωή. Στην πράξη τίθεται ζήτημα δημοκρατίας στην Ανώτατη Εκπαίδευση, καθώς το Υπουργείο ζητά να περιορίσει την αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ ερήμην των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Ο φορμαλιστικός και εν πολλοίς ανεδαφικός διαχωρισμός των ακαδημαϊκών και των διοικητικών ζητημάτων, που αποτυπώνεται στον προτεινόμενο, από το κείμενο προς διαβούλευση, διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων της Συγκλήτου (αρμοδίας για τα ακαδημαϊκά) και του Συμβουλίου του Ιδρύματος (αρμοδίου για τα διοικητικά), θέτει υπό σαφή αίρεση τη συνταγματικά και σοφά κατοχυρωμένη «πλήρη αυτοδιοίκηση» των πανεπιστημίων.

Η παραπάνω πρόταση προοιωνίζεται μια καταστροφική για την πορεία των ΑΕΙ εξέλιξη, εφόσον εγκαθιδρύει στο εσωτερικό τους ένα ηγετικό και ετεροβαρές σχήμα δυαρχίας που αναπόφευκτα θα καταστεί πηγή συνεχών τριβών, υπονομιεύσεων και ατελέσφορων αντιπαραθέσεων.

Οι προτάσεις της κυβέρνησης δημιουργούν εύλογες υποψίες για την πρόθεσή της να περιορίσει δραστικά τη δημόσια χρηματοδότηση των ΑΕΙ, εξωθώντας τα άμεσα, και μάλιστα σε μια μακράς διάρκειας περίοδο οικονομικής κρίσης και σε συνθήκες σκληρότατων δημοσιονομικών περιορισμών, όπως αναγνωρίζει το ίδιο το προς διαβούλευση κείμενο, στην εξεύρεση πόρων από την αγορά και προφανώς στην επιβολή διδάκτρων, στην οποία έχουν ήδη υποχρεωθεί να προχωρήσουν πολλά από τα υφιστάμενα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών. Με αυτήν την προοπτική, το μέλλον των ανθρωπιστικών σπουδών, αλλά και όλων εκείνων των πεδίων επιστημονικής γνώσης και έρευνας που δεν έχουν αναγκαία και εφαρμοσμένη κοινωνική χρηστικότητα, προβλέπεται ζοφερό.

Η πρόθεση της κυβέρνησης να εξαρτήσει το ύψος της δημόσιας χρηματοδότησης των ΑΕΙ από τον βαθμό πειθάρχησης τους στην αναφερόμενη ως «εθνική στρατηγική για την Ανωτάτη Εκπαίδευση», είναι πολλαπλά προβληματική. Η πραγματικότητα του ελληνικού πολιτικού συστήματος των τελευταίων δεκαετιών έχει καταδείξει ότι «εθνική στρατηγική για την Ανωτάτη Εκπαίδευση» ουδέποτε υπήρξε· εξάλλου δεν υπάρχει καμιά συνταγματική ή άλλη πρόβλεψη που διασφαλίζει τη δυνατότητα διαμόρφωσής της. Υπό τον μεγαλόσχημο λοιπόν ευφημισμό μιας «εθνικής στρατηγικής για την Ανωτάτη Εκπαίδευση» δεν μπορεί κανείς παρά να υποθέσει βάσιμα ότι η χρηματοδότηση των ΑΕΙ θα εξαρτηθεί στο μέλλον από τη συμμόρφωσή τους προς τη συγκυριακή εκπαιδευτική πολιτική και τις ιδεολογικές απόψεις του εκάστοτε υπουργού. Η δημόσια χρηματοδότηση των ΑΕΙ αναδεικνύεται έτσι ως εργαλείο παρέμβασης της κρατικής εξουσίας στο ακαδημαϊκό τους έργο. Η θεσμοθέτηση αυτού του παρεμβατισμού θα αποκτήσει, σύμφωνα με τις προτάσεις, διοικητική και γραφειοκρατική δομή, ως «ειδική νέα υπηρεσία» που θα αναλάβει τη διαχείριση και κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης, καθώς και τη διαπραγμάτευση και την υπογραφή των προγραμματικών συμβάσεων με τα ΑΕΙ.

Η πρόθεση της κυβέρνησης επίσης να εξαρτήσει το ύψος της δημόσιας χρηματοδότησης των ΑΕΙ από τον αριθμό των εγγεγραμμένων σε αυτά φοιτητών και τον αριθμό των αποφοίτων τους δημιουργεί όλες εκείνες τις αντικειμενικές προϋποθέσεις που θα υποβαθμίσουν καθοριστικά την ποιότητα των προσφερόμενων σπουδών, δεδομένου ότι δημιουργούν έμμεσα ένα πλέγμα πελατειακών σχέσεων μεταξύ των φοιτητών και των Ιδρυμάτων. Υπό το καθεστώς ανταγωνισμού μεταξύ των ΑΕΙ, το οποίο οι συντάκτες του προς διαβούλευση κειμένου επιθυμούν να αναπτυχθεί στον χώρο της Ανώτατης Παιδείας, τα Ιδρύματα, προκειμένου να προσελκύσουν φοιτητές, θα είναι αδύνατο να αποτρέψουν τη διολίσθηση του επίπεδου ακαδημαϊκής αυστηρότητας και απαιτήσεων των Τομέων, των Τμημάτων ή των Σχολών, όταν η χρηματοδότησή τους θα εξαρτάται ευθέως από τις εγγραφές φοιτητών και τη μαζική και ταχεία παραγωγή πτυχιούχων.

Οι προτάσεις για θεσμοθέτηση Ακαδημαϊκού συνηγόρου ή Ανεξάρτητου Εθνικού Συμβουλίου ακαδημαϊκής και Ερευνητικής Δεοντολογίας είναι προφανές ότι πάσχουν σοβαρά ως προς τη συνταγματικότητά τους.

Την ελευθερία της ακαδημαϊκής έρευνας και ζωής απεργάζεται η φετιχοποίηση των διαδικασιών κοινωνικής λογοδοσίας τους και αξιολόγησής τους, που διαπνέει τη λογική των προτάσεων προς διαβούλευση. Η θεμιτή και απαραίτητη κοινωνική λογοδοσία θα πρέπει να είναι εξαντλητική και εστιασμένη αποκλειστικά στα διοικητικά, διαχειριστικά και οικονομικά ζητήματα των ΑΕΙ και δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση –για λόγους παραπάνω από προφανείς– να αφορά στα επιστημονικά και ακαδημαϊκά ζητήματα των προγραμμάτων σπουδών και της έρευνας.

Η φετιχοποίηση επίσης της αξιολόγησης και η ανάδειξή της σε βασικό ρυθμιστικό θεσμό της πορείας των ΑΕΙ πολύ γρήγορα θα ευνοήσει όλες εκείνες τις τάσεις τυποποίησης, κανονικοποίησης και πειθάρχησης σε κάποια φαντασιακά διεθνώς ισχύοντα ακαδημαϊκά, επιστημονικά και ερευνητικά πρότυπα, τα οποία αναπόφευκτα όχι μόνο θα αποθαρρύνουν την καινοτομία, την πρωτοβουλία, τη διαφορετικότητα, τη φαντασία και τον πειραματισμό στην έρευνα και τη διδασκαλία, αλλά θα αποτρέψουν και τη δημιουργική αντιμετώπιση των ελληνικών ιδιαιτεροτήτων.

Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας διαπιστώνει με απογοήτευση επίσης ότι το σκεπτικό των προτάσεων προσβάλλει βάνουσα και συλλήβδην τα ελληνικά ΑΕΙ και τα μέλη ΔΕΠ, αντιμετωπίζοντάς με απροκάλυπτη σχελιαστική διάθεση, στα όρια του μηδενισμού, τόσο την ακαδημαϊκή τους παράδοση, όσο και το επιστημονικό, διδακτικό και ερευνητικό τους έργο.

Η Γενική Συνέλευση έχοντας στα χέρια της νωπή ακόμη την εξαιρετικά θετική έκθεση εξωτερικής αξιολόγησης από πέντε διακεκριμένους καθηγητές ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, θεωρεί ότι, παρά τη συνεχή τα τελευταία χρόνια υποχρηματοδότηση των ΑΕΙ και παρά τις συσσωρευμένες δυσλειτουργίες που παρουσιάζει το υπάρχον νομικό πλαίσιο λειτουργίας τους, είναι εφικτή η ανάπτυξη και η παραγωγή υψηλού, με διεθνή κριτήρια, επιπέδου διδακτικού και ερευνητικού έργου. Όλες οι διαθέσιμες εξωτερικές αξιολογήσεις επισημαίνουν, άλλωστε, ότι τα περισσότερα από τα προβλήματα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης οφείλονται στην αυθαίρετη και ανορθολογική αύξηση του αριθμού των φοιτητών (χωρίς αντίστοιχη αύξηση της χρηματοδότησης και του αριθμού των διδασκόντων), που μονομερώς για καθαρά μικροπολιτικούς και εξω-ακαδημαϊκούς λόγους επέβαλε το Υπουργείο στα πανεπιστήμια κατά την τελευταία εικοσαετία. Τα πανεπιστήμια εγκαλούνται για φαινόμενα, όπως η διασπορά πανεπιστημιακών Τμημάτων στην ελληνική περιφέρεια, τα οποία προκλήθηκαν αποκλειστικά από αποφάσεις της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας.

Με βάση τα προηγούμενα, η Γενική Συνέλευση εκτιμά ότι οι κυβερνητικές προτάσεις δεν μπορεί να γίνουν δεκτές ως βάση συζήτησης από την πανεπιστημιακή κοινότητα χωρίς αυτή να παραιτηθεί από τον ρόλο που το Σύνταγμα της ανέθεσε, και χωρίς να αρνηθεί τις αρχές που της επιβάλλει η μακράν παράδοση του ευρωπαϊκού πανεπιστημίου. Καλεί συνεπώς την κυβέρνηση να αποσύρει τις προτάσεις της και αφού προχωρήσει, σε στενή συνεργασία με την πανεπιστημιακή κοινότητα και τις συγκλήτους των ΑΕΙ, στην επισήμανση, την επακριβή περιγραφή και σαφή ιεράρχηση όλων των ουσιαστικών προβλημάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης, να αναζητήσει, μέσα από διαδικασίες διαλόγου, χωρίς σπουδή και εκβιαστικές μεθοδεύσεις, τις πιο πρόσφορες λύσεις. Αυτό που η Ανώτατη Εκπαίδευση χρειάζεται είναι να θεσπιστεί, πάντα με τη σύμφωνη γνώμη της πανεπιστημιακής κοινότητας, ένα λιτό και ευέλικτο νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας που θα εξασφαλίζει τη δημοκρατική αυτοδιοίκηση και τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των ΑΕΙ μέσα στο διεθνές επιστημονικό και ακαδημαϊκό περιβάλλον.

Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας καλεί επίσης όλα τα ακαδημαϊκά όργανα του Πανεπιστημίου Κρήτης να λάβουν σαφή θέση απέναντι στις προτάσεις της κυβέρνησης.